

### **Wat verstaan we onder werkhoudingproblemen?**

Onder werkhoudingproblemen wordt een verzameling van gedragproblemen verstaan die de taakoplossing van de leerling negatief beïnvloeden. In veel gevallen zijn deze problemen uiterlijk waarneembaar, bijvoorbeeld omdat de leerling niet begint met zijn werk, erg vaak stopt met werken en zich met andere zaken bezighoudt, of zijn taak niet systematisch verricht en hele stukken overslaat. In veel gevallen zien we dat de oorzaak van dit waarneembare gedrag te herleiden is tot het denkgedrag van de leerling. Bijvoorbeeld: de leerling heeft de opdracht niet begrepen of is niet gemotiveerd voor de opdracht, of: de leerling heeft geen juiste werkstrategie kunnen vinden of kan de werkstrategie niet hanteren.

### **Waarom ontwikkelen hoogbegaafde kinderen zo moeizaam werk- en leerstrategieën?**

Hoogbegaafde kinderen hoeven in de eerste jaren dat zij op school zijn nog nauwelijks werk- en leerstrategieën te ontwikkelen om hun werk relatief succesvol te kunnen doen. Leren is voor hen hetzelfde als 'iets al kunnen maar het toevallig nog nooit eerder gedaan hebben'. De consequentie daarvan is dat zij niet meteen een planmatige benadering nodig hebben om dingen aan te leren omdat alles vanzelf gaat.

### **Waarom kunnen hoogbegaafde kinderen ondanks de instructie de opdracht niet altijd goed uitvoeren?**

Een veelvoorkomend probleem bij hoogbegaafde leerlingen is dat zij tijdens de instructie met hun gedachten afdwalen naar voor hen meer interessante zaken. Dat heeft te maken met de wijze waarop de instructie verzorgd wordt. Instructie verzorgt u feitelijk in drie fasen. In de eerste appelleert u aan de voorkennis van de leerlingen in uw groep. Hoogbegaafde kinderen pikken snel op waar u naar toe wilt en leggen op dat moment al brede verbanden tussen al aanwezige kennis en de nieuwe aspecten die u introduceert.

In de tweede fase van uw instructie gaat u dieper op zaken in. Dit is het moment dat u de grootste kans loopt het aandachtige gehoor van de hoogbegaafde leerling te verliezen. Hij heeft al lang door wat de bedoeling is en dwaalt mentaal af. In de derde fase van uw instructie vat u de zaken samen en geeft u de werkelijke werkopdracht. Omdat de hoogbegaafde leerling er met zijn gedachten al niet meer bij is, is de kans groot dat hij nu de essentie van uw uitleg mist en als hij eenmaal aan het werk moet niet meer precies weet wat u van hem verwacht.

### **Waarom kan een hoogbegaafde leerling geen structuur aanbrengen in zijn taken?**

Om structuur in het werk aan te kunnen brengen, is het belangrijk dat de leerling goed identificeert wat er precies van hem verwacht wordt bij het uitvoeren van een taak. In de meeste gevallen is het reguliere leerstofaanbod voor deze leerling van een dusdanig eenvoudig niveau, of zijn de leerstappen die gemaakt worden zo klein, dat hij in één oogopslag kan zien wat de bedoeling is. De noodzaak tot het aanbrengen van structuur ontbreekt daardoor.

Zodra deze leerling met een meer open leertaak geconfronteerd wordt, waarbij de structuur niet meer zichtbaar is, blijkt de leerling in veel gevallen nooit geleerd te hebben die taakidentificatie goed uit te voeren. Daardoor doorziet hij de structuur van de opdracht niet en wordt het aanbrengen van structuren in zijn werken en leren steeds lastiger.

### **De leerling begint vaak als eerste met zijn werk maar is vaak als laatste klaar. Wat is er aan de hand?**

Een kenmerk van een leerling die slechts een gebrekkige werk- en leerstrategie heeft, is dat hij in een zeer onregelmatig tempo werkt. Dit kan door verschillende redenen veroorzaakt worden.

In de eerste plaats kan het zijn dat de leerling essentiële informatie uit de instructie gemist heeft waardoor hij toch niet precies begrijpt wat hij moet doen. Een reactie van 'Oh ik weet al wat de bedoeling is' maakt dat de leerling niet goed meer luistert, enthousiast aan het werk gaat en vervolgens vastloopt.

In de tweede plaats kan het misgaan bij de identificatie van de taak en het planmatig handelen. Als de leerling niet in staat is om een duidelijke ordening aan te brengen in de volgorde waarin hij zijn taken gaat verrichten, begint hij steeds aan van alles zonder het vorige goed af te ronden. Daardoor liggen er op een zeker moment allemaal half afgemaakte taken en verliest de leerling het overzicht.

In de derde plaats kan het zijn dat de leerling nooit de noodzaak heeft gehad zich te moeten concentreren op een taak. De consequentie is dat de leerling steeds snel zijn aandacht verliest, veel tijd nodig heeft om 'er weer in te komen' als hij zijn taak hervat en vervolgens vastloopt of slordigheidfouten maakt.

### **Hoe zorg ik dat de leerling een reëel beeld krijgt van zijn eigen prestaties?**

Een belangrijk onderdeel van het hanteren van goede werk- en leerstrategieën is de evaluatie van het werk. In ons onderwijs zijn leerlingen eraan gewend dat hun werk door een ander (de leerkracht) en eigenlijk niet door henzelf geëvalueerd wordt. De consequentie daarvan is dat de leerling niet leert onderscheiden wanneer hij een werkelijke inspanning heeft geleverd en wanneer dat niet het geval is geweest. De leerling is geneigd de redenen van zijn succes en falen buiten zichzelf te leggen. Als het goed gaat, komt dat in de ogen van de leerling omdat de taak te makkelijk is. Gaat het mis, dan is de taak gewoon te moeilijk geweest. Zo leert de leerling nooit zijn prestaties aan zijn werkwijze en/of inspanning koppelen.

Om een reëel beeld van de eigen mogelijkheden te krijgen is het belangrijk dat de leerling zich na elke taak afvraagt: wat ging er goed, wat ging er verkeerd, had ik het anders kunnen aanpakken en/of zou ik het een volgende keer weer zo doen? Dit aspect van zelfevaluatie maakt wezenlijk deel uit van het aanleren van werk- en leerstrategieën. De leerling die zichzelf niet evalueert, leert geen onderscheid maken tussen goede en verkeerde strategieën en leert dus ook niet wanneer hij voor een bepaalde benadering kan kiezen of wanneer hij beter een andere weg kan inslaan.

## Hoe kan ik een leerling goede werk- en leerstrategieën aanleren?

- Zorg ervoor dat u werkt met een zogenoemde effectieve instructie waarbij u zo eenduidig en direct mogelijk de bedoeling van het werk of de introductie van het nieuwe leerelement naar voren brengt.
- Laat de leerling de opdracht samenvatten in eigen bewoording.
- Stel duidelijk vast waarop u de leerling gaat beoordelen (bijvoorbeeld: is je werk netjes en overzichtelijk gedaan? Is de kwaliteit van je werk goed? Heb je goed doorgewerkt?)
- Geef de leerling even de tijd om de taak te bekijken en vraag hem of hij weet hoe hij de taak kan aanpakken.
- Leer de leerling de verschillende mogelijkheden voor de taakbenadering van elkaar te onderscheiden.
- Laat de leerling bepalen wat de meest handige benadering is voor die bepaalde taak.
- Laat de leerling vaststellen of hij denkt problemen tegen te komen, welke problemen hij verwacht en laat hem zelf op voorhand een suggestie doen voor de oplossing.
- Zoek een rustige werkplek voor de leerling.
- Neem in iedere fase van het werken even tijd om te kijken of de leerling inderdaad zijn plan uitvoert.
- Spreek met de leerling af wanneer hij om feedback kan vragen en hoe u dit wilt vormgeven (bijvoorbeeld: als je ziet dat er niemand aan mijn tafel staat, mag je opstaan om je vraag te komen stellen).
- Bespreek na afloop van het werk samen met de leerling wat er goed ging en wat anders had gekund.
- Bespreek of de leerling zijn problemen vooraf inderdaad goed had ingeschat en vraag of zijn vooraf gekozen oplossingsstrategie gewerkt heeft.
- Bekijk samen het resultaat en beoordeel met z'n beiden of het werk aan de verwachtingen voldoet.
- Leer kinderen hun werk visueel te organiseren, bijvoorbeeld door het maken van een mindmap.
- Geef geen open opdrachten voordat de leerling in staat is meer gesloten opdrachten zelfstandig te maken.
- Bied voor de verschillende fasen van het werk eventueel visuele ondersteuning in de vorm van plaatjes aan (bijvoorbeeld de Beertjes van Meichembaum of het TASC-model van Wallace).

## **Hoe kan ik achter de oorzaak van werkhoudingproblemen bij een leerling komen?**

Om na te gaan waardoor de werkhoudingproblemen van een leerling veroorzaakt worden, is het belangrijk dat de leerling gestructureerd geobserveerd wordt. Daarbij kunt u naar vier specifieke momenten kijken.

1. Hoe gaat de leerling om met het moment van instructie?
2. Stelt de leerling een plan op voorafgaand aan de uitvoering van het werk?
3. Hoe verloopt de uitvoering van het werk?
4. Hoe evalueert de leerling zijn werk?

Per specifiek moment observeert u het gedrag. Doe dit zo klinisch mogelijk; interpreteer het gedrag dus nog niet. Noteer wat de leerling doet. Bekijk vervolgens of u het gedrag kunt interpreteren vanuit het perspectief van beïnvloedende factoren. Stel daarbij de vraag welke factoren van invloed zijn geweest op het gedrag van de leerling. Daarbij maakt u onderscheid tussen factoren in de leerling zelf en factoren in de omgeving. In de praktijk blijkt dat de meeste werkhoudingproblemen van een hoogbegaafde leerling op deze manier te verklaren zijn.

### **Verklarende factoren in het kind zelf :**

*Medisch-lichamelijke factoren:* om goed te kunnen werken moet de leerling gezond zijn en zich ook gezond voelen. Daarnaast is het belangrijk om te weten of er wellicht een lichamelijke oorzaak is voor iets als een gebrek aan concentratie of overbeweeglijkheid.

*Emotionele factoren:* kinderen krijgen moeite met het verrichten van een taak als zij niet gemotiveerd zijn of als zij bijvoorbeeld gehinderd worden door faalangst.

*Cognitieve factoren:* de taak moet afgestemd zijn op de mentale verworvenheden van de leerling. Met ander woorden: werk dat beneden of boven het niveau van de leerling ligt, leidt tot een verslechterde werkhouding.

### **Verklarende factoren in de omgeving:**

*Kenmerken van de begeleider:* de wijze waarop een leerling zijn taak aanpakt, wordt mede beïnvloed door de wijze waarop u al leerkracht met de leerling omgaat. De praktijk leert dat veel leerlingen niet zozeer leren om het leren zelf, maar omdat zij een goede band hebben met de leerkracht en ze deze niet teleur willen stellen. Hoe is de band met uw leerling en wat is uw uitstraling als u hem zijn werk geeft? Weet u de leerling het gevoel te geven dat hij competent is voor zijn taak?

*Taakkenmerken:* het is belangrijk dat u bij het opgeven van een taak bekijkt of de taak werkelijk past bij de leerling, niet alleen qua niveau maar ook wat betreft de omvang, lengte, en het tijdstip waarop de taak wordt uitgevoerd. Het is tevens belangrijk dat de taak genoeg motiverende elementen in zich heeft.

*Sociaal-emotionele factoren:* Ouders spelen een belangrijke rol bij het tot stand komen van taakbesef en verantwoordelijkheidsgevoel. Indien de leerling thuis niet gestimuleerd wordt verantwoordelijkheden op zich te nemen, zal hij dit op school ook niet doen.

*Sociaal-materiële factoren:* bekijk goed of de plek waar de leerling in de klas zit voor hem geschikt is en of hij alle materialen voorhanden heeft om zijn werk te kunnen doen. Niet zelden komt het voor dat de leerling in een klas op een 'verkeersknooppunt' zit en daardoor snel afgeleid is.

**De leerling heeft moeite een reële planning te maken en uit te voeren. Hoe kan ik hem daarbij helpen?**

Het kunnen maken van een reële planning en deze vervolgens kunnen uitvoeren heeft te maken met tijdsbesef en met het kunnen inschatten van wat er allemaal bij een taak komt kijken. Om goed te kunnen inschatten wat er bij een taak komt kijken heeft de leerling goede werk- en leerstrategieën nodig. Zo moet de leerling een inschatting kunnen maken van de moeilijkheden die hij denkt tegen te komen bij het maken van zijn werk, moet hij kunnen beoordelen welke aanpak het handigst is en moet hij een referentiekader hebben van vergelijkbare taken, aan de hand waarvan hij kan beoordelen hoeveel tijd hij aan een taak ongeveer kwijt is. Leerlingen die moeite hebben met plannen hebben daarbij hulp nodig, niet alleen bij het invullen van hun planningsformulier, maar zeer zeker ook tijdens het werkproces.

Om die hulp te bieden kunt u het volgende doen:

- Laat de leerling in de eerste week werk inplannen dat niet meer dan één dagdeel beslaat.
- Bespreek deze planning vervolgens aan de hand van het schema dat de leerling heeft ingevuld.
- Zorg ervoor dat de leerling tijdens het werken zicht heeft op een klok. De leerling noteert hoe laat hij aan een taak begint en achteraf noteert hij hoeveel tijd hij aan de taak besteed heeft.
- Pas als een taak is afgerond mag de leerling aan een volgende taak beginnen.
- Bekijk aan het eind van het dagdeel wat er op dat moment nog niet af is.
- Bespreek met de leerling zijn tijdsinvestering per taak.
- Stel samen met de leerling vast wanneer hij de gelegenheid heeft om het werk af te maken.
- Vraag de leerling in de tweede week om in te schatten hoeveel tijd hij voor de verschillende taken kwijt zal zijn.
- Verzorg de planning samen met de leerling. De leerling blijft noteren hoeveel tijd hij aan een taak besteed heeft.
- Bespreek aan het eind van het dagdeel of de eerste inschatting van de leerling ongeveer klopte.
- In de derde week laat u de leerling zelfstandig zijn ochtendtaak inplannen. Controleer of de taak afgerond is. Wat niet af is wordt 's middags afgemaakt.

In de navolgende weken breid u de hoeveelheid te plannen stof uit. Als de leerling zijn planning niet haalt, bespreek dan met hem hoe dit is gekomen (waren zijn verwachtingen wel juist, waren er veel storende elementen et cetera).

### **De leerling heeft geen overzicht over complexe taken. Hoe kan ik dat veranderen?**

Om overzicht over een complexe taak te krijgen is het belangrijk dat de leerling eerst leert kleine taken en hanteerbare stukken te verdelen. Daarbij kunt u de leerling leren om voorafgaand aan zijn werk zich zelf steeds dezelfde vragen te stellen:

- Wat moet ik precies doen?
- Kan ik de taak 'in stukken knippen'?
- Heb ik als eens iets gedaan wat op deze taak lijkt?
- Hoe kan ik de taak aanpakken?
- Wat is van alle mogelijkheden de handigste manier om de taak aan te pakken?
- Zal ik problemen tegenkomen?
- Hoe zou ik die problemen kunnen oplossen?
  1. Bespreek de vragen aanvankelijk samen met de leerling. Daarbij is het natuurlijk niet de bedoeling dat u hem de antwoorden in de mond legt.
  2. Vervolgens kunt u hem een aandachtskaartje geven waarop u de vragen hebt opgeschreven. Daarmee kan hij iedere keer als hij een complexere taak krijgt de stappen voor zichzelf zetten.
  3. Spreek met de leerling af dat u, voordat hij begint, even bij hem langskomt om zijn plan van aanpak te bespreken.
  4. Als dit eenmaal goed gaat, spreekt u af dat de leerling u benadert als hij er niet uitkomt, maar dat hij in principe aan de slag gaat als hij zijn plan van aanpak bedacht heeft.
  5. In deze periode kunt u steekproefsgewijs nagaan of de leerling zich aan de afgesproken strategie houdt.

### **De leerling is tijdens het werken snel afgeleid. Hoe bevorder ik de concentratie?**

De concentratie van hoogbegaafde leerlingen neemt over het algemeen snel af als een opdracht geen uitdagend karakter heeft. De aandacht verslapt vlug en de leerling zal wegdromen of zijn aandacht op andere dingen richten, wat kan leiden tot storend gedrag.

U kunt er het volgende aan doen:

- Houd de klassikale instructie zo kort mogelijk.
- Laat de leerling geen onnodige herhalings- en oefenstof maken.
- Bied uitdagende verrijkingsopdrachten op niveau aan.
- Zorg voor een voldoende hoeveelheid werk zodat de leerling niet teveel tijd over heeft.

Mocht u het vermoeden hebben dat er sprake is van een aandacht- of concentratiestoornis, dan kan het wenselijk zijn om externe hulp in te schakelen.

## **De leerling heeft moeite met het ordenen van informatie. Hoe kan ik de leerling hierbij ondersteunen?**

Een aantal hoogbegaafde leerlingen heeft problemen met organisatorische vaardigheden als het zoeken van informatie, het ordenen van informatie en het op een overzichtelijke manier weergeven van de gevonden informatie. Dit soort vaardigheden spelen vooral een belangrijke rol bij opdrachten die een beroep doen op het zelfverantwoordelijk leren, zoals het werken aan projecten. Dat is de reden dat het werken aan projecten nogal eens problemen oplevert en het resultaat vaak te wensen overlaat. U moet zich realiseren dat het zelfverantwoordelijk leren het laatste stadium in het leren is en dat leerlingen de bijbehorende vaardigheden eerst stap voor stap aangeleerd moeten krijgen. Ook verrijkingswerk doet vaak een beroep op het zelfverantwoordelijk leren en ook hier zullen leerlingen regelmatig vastlopen omdat ze niet beschikken over de vaardigheden die hiervoor nodig zijn.

U kunt het volgende doen:

- Beperk in de beginfase het aantal bronnen waar de leerling zijn informatie uit haalt.
- Bied een stappenplan aan bij het maken van een hoofdstuk:
  - stap 1: maak een hoofdstukindeling.
  - stap 2: stel per hoofdstuk een aantal vragen op die je in dit hoofdstuk wilt beantwoorden.
  - stap 3: zoek informatie over een bepaalde vraag.
  - stap 4: schrijf een stukje tekst, waarin je antwoord geeft op de vraag.
  - stap 5: doe hetzelfde bij de overige vragen bij dit hoofdstuk.
  - stap 6: schrijf het hoofdstuk waarbij je de afzonderlijke stukjes tekst op een vloeiende manier op elkaar aan laat sluiten.

Er zijn verschillende methoden op de markt die een leerling ondersteuning kunnen bieden bij het maken van een werkstuk. Voorbeelden van methoden zijn de *Zelfstandige Leergids*, de *Werkstukwijzer* en de *Grafische organisatiemethoden* (zie recensies van de ze materialen in module 3: *Suggesties voor verrijking*).

**De leerling vindt het moeilijk om een opdracht in zijn eigen woorden te omschrijven.**

Leerlingen die het moeilijk vinden om een opdracht in eigen woorden te omschrijven kunnen verschillende problemen hebben. Het zou kunnen zijn dat de leerling de kern van de opdracht onvoldoende heeft begrepen. Het kan ook zo zijn dat de leerling onvoldoende overzicht heeft over de taak. Een derde reden zou kunnen zijn dat de leerling afgeleid is geweest tijdens de instructie en uw opdracht niet gehoord heeft.

U kunt het volgende doen:

1. Laat de leerling uw opdracht woordelijk herhalen.
2. Laat de leerling de opdracht in 'stukjes' knippen.
3. Vraag per stukje aan de leerling wat hij denkt dat de bedoeling is.
4. Vraag de leerling nu de hele opdracht in eigen woorden weer te geven.

U zult de hierboven beschreven strategie langere tijd moeten oefenen met de leerling voordat u tussenstappen kunt weglaten.

## **De leerling is nauwelijks taakbewust. Hoe kan ik het taakbewust zijn bevorderen?**

Taakbewust zijn is een attitude die alleen bij kinderen ontstaat als zij daar een noodzaak toe voelen. Met andere woorden: als een taak te eenvoudig is, zal er geen noodzaak tot concentratie zijn en zal de leerling snel afgeleid zijn. Daardoor leert de leerling zich onvoldoende gedurende langere tijd achtereenvolgens te concentreren en op een taak te richten. Het gevolg is dat de leerling soms zijn werk niet afheeft, vaak en snel afgeleid is en moeite heeft verantwoordelijkheid voor een eigen taak te nemen.

Het is dus belangrijk dat hoogbegaafde leerlingen zo snel mogelijk worden uitgedaagd om leeropdrachten op een passend niveau uit te voeren. Daarbij kunt u met de leerling afspreken wat u van hem verwacht. U kunt een non-verbaal signaal afspreken dat u geeft om hem even aan zijn taak te herinneren. Verder kunt u regels opstellen over de omvang van de taak die aan het eind van elke dag gedaan moet zijn en over de gevolgen als de taak niet af is.

Taakbewust zijn hangt verder samen met het vermogen grotere gehelen te overzien en een planning te bewaken. Bied eerst een taak van beperkte omvang aan. Pas als u ziet dat dit goed gaat, kunt u de taak uitbreiden. Kinderen die niet of nauwelijks taakbewust zijn, hebben tevens moeite met het plannen en uitvoeren van samengestelde taken (bijvoorbeeld achtereenvolgens twee verschillende taken maken). Deze leerlingen biedt u de taken een voor een aan.

### **De leerling begint meteen aan een taak zonder vooraf te bedenken hoe hij het zou kunnen aanpakken.**

Als een leerling direct aan een taak begint zonder vooraf een aanpak te bedenken kan dat twee dingen betekenen.

- De taak is te eenvoudig, waardoor de leerling het gevoel heeft geen strategie te hoeven bedenken.  
In dit geval volstaat het een taak op passend niveau aan te bieden.
- De leerling overziet de taak onvoldoende om een aanpak te kunnen bedenken.  
U gaat met de leerling aan de slag om precies zijn probleem in kaart te brengen. U volgt daarbij de stappen uit de handelingssuggestie 'Hoe kan ik een leerling goede werk- en leerstrategieën aanleren?'.

### **De leerling is tijdens het werken erg impulsief. Hoe kan ik dat beter aansturen?**

Leerlingen die zich tijdens het werken snel laten leiden door spontane invallen of ideeën van 'het moment' hebben over het algemeen vooraf onvoldoende inzicht verworven over de taak. Daardoor kan het zijn dat zij onvoldoende afgewogen hebben welke manieren er zijn om de taak aan te pakken en welke daarvan in die situatie nu precies het handigste is. Daarbij blijkt vaak dat de leerling toch ook het doel van de taak niet helemaal helder voor ogen heeft gehad.

Het gevolg van dit gedrag is dat de taak ofwel niet binnen de gestelde tijd afgerond wordt, ofwel dat de uitvoering van de taak totaal anders uitpakt dan u had bedoeld. Om hier meer sturing aan te geven kunt u met de leerling het beste werken aan een stapsgewijze taak aanpak zoals ook in andere handelingssuggesties is uitgewerkt. Het werken volgens het TASC-model, waarbij u de leerling nadrukkelijk leert structuur in zijn handelen aan te brengen, kan daarbij goed werken.

Verder kunt u oudere leerlingen leren om bij grotere taken, zoals het maken van een werkstuk of de voorbereiding van een spreekbeurt, hun invallen te laten noteren en samen met u tijdens de eerstvolgende werkbepreking van het project door te nemen. Vaak blijkt dan dat de leerling zelf al ontdekt heeft dat hij de taak ook kan oplossen zonder de impuls te volgen.

**De leerling kan na afloop van een taak niet goed benoemen wat hij ervan geleerd heeft.**

Leerlingen die na afloop van een taak niet goed kunnen benoemen wat ze van een taak geleerd hebben, hebben veelal geen duidelijk zicht gehad op het doel van de taak. Daarbij is het voor hen ook vaak niet duidelijk geweest of er werkelijk iets nieuws te leren viel. Verder is benoemen wat je geleerd hebt van een taak een vaardigheid die moet worden aangeleerd. U kunt het volgende doen:

- Bespreek voorafgaand aan een opdracht met de leerling wat het doel is. Laat de leerling dit in eigen woorden herhalen.
- Laat de leerling vervolgens benoemen wat hij denkt dat het 'nieuwe' aan de taak is. dit kunnen zowel nieuwe kennis als nieuwe vaardigheden zijn.
- Vervolgens gaat de leerling aan het werk. Na afronding van de taak vraagt u de leerling of het doel behaald is. Nu laat u de leerling zijn nieuw verworven kennis of vaardigheid benoemen. Als de leerling hier niet uitkomt, helpt u hem even herinneren aan het startgesprekje dat u samen heeft gehad.

## **De leerling werkt langzaam. Kan ik zijn werktempo verhogen?**

Als de leerling een laag werktempo heeft, kan dat verschillende oorzaken hebben. Het zou zowel aan 'de aard van het beestje' kunnen liggen – ieder mens heeft ten slotte een ander werktempo – als aan de vaardigheid van de leerling. Het kan echter ook nog aan de aard van de taak liggen.

- Eerst beoordeelt u of de aard van de taak en de wijze waarop deze aangeboden wordt passend zijn voor de leerling. Als de leerling een taak als minder boeiend ervaart, zal zijn werktempo lager liggen.
- Indien de taak passend is, kunt u naar de vaardigheid van de leerling kijken. Daarbij kunt u afspraken maken over de tijd die de leerling aan de taak mag besteden. U kunt door steeds de tijd een beetje te beperken het tempo van de leerling opvoeren. Zorg echter wel dat tijdsbesteding en kwaliteit van werk in verhouding blijven met elkaar.
- Soms vraagt een taak vaardigheden of kennis die de leerling nog niet zo goed ontwikkeld heeft. Ga na of de leerling een hulpbehoefte heeft en waar deze ligt.
- Tot slot kunt u kijken of er meer persoonsgebonden factoren een rol spelen. Leerlingen die erg perfectionistisch zijn, hebben veelal een wat lager werktempo. Dit geldt zeker voor leerlingen bij wie perfectionisme is uitgegroeid tot faalangst. Bij jongere kinderen kan het verder zo zijn dat aspecten als rijping een rol spelen, waardoor de leerling wat minder snel zijn taak verricht.

## **Welke literatuursuggesties zijn er voor werkhoudingproblemen?**

Literatuursuggesties:

- Buzan, T. (2003). *Mindmaps for kids: the shortcut to success at school*. London: Thorsons.
- Gerven, E. van. (2004). Netwerken als leerstrategie: taakgerichte activiteiten in een sociale context. *Talent*, 6, (1), 4-6.
- Timmerman, K. (2003) *Kinderen met aandachts- en werkhoudingsproblemen*. Leuven: Acco.